

Tirana

Gerda Mulder

Colofon

Tirana

© 2019 Odyssee Reisgidsen.

© 2019 Gerda Mulder

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Derde geactualiseerde druk, januari 2019

Auteur: Gerda Mulder

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Kaart: UvA Kaartenmakers | www.uva-kaartenmakers.nl

Foto's: Herman Zonderland (tenzij anders vermeld)

Met dank aan

Flutura Ačka, Richard van den Brink, Robert Elsie en Vincent van Gerven Oei

Over de auteur

Gerda Mulder is socioloog en reisde in de jaren '70 voor het eerst naar Albanië. Zij schreef de eerste Nederlandse Albanië-reisgids (1984), reisboeken over Noord-Albanië *Een fascinatie voor Theth, het Albanese bergdorp van A. den Doolaard* (2012), in de Engelse editie *A Passion for Theth, Albania's Rugged Shangri-La* (2014) en over de Nederlandse vredesmissie naar Albanië in 1913/1914 *Een reis in de voetsporen van De Veer en Thomson* (2017). Zij schreef voor Odyssee Reisgidsen de gidsen Kosovo (2019) en Noord-Albanië (2019).

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn alleen verkrijgbaar via de Odyssee-website. Daarbij kan de reiziger zijn of haar eigen gids samenstellen.

Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Actuele informatie over de Odyssee Reisgids Tirana op Facebook

Volg Odyssee Reisgidsen op Facebook, Twitter en Instagram

www.odyssee-reisgidsen.nl, info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto omslag paperback en pag. 5: Skanderbegplein

Foto titelpagina: Moslimkinderen bespelen trommels tijdens de ramadanperiode

NUR 512

ISBN 9789461230454

Voorwoord

Vroeger was Tirana vooral een doorgangstad voor me. Ik arriveerde, liep naar het Skanderbegplein, dronk koffie in café Opera, bezocht een nieuwe tentoonstelling in de National Art Gallery en ging kijken of boekhandel Adrion in het Cultuurpaleis nog interessante boeken had. Meestal vertrok ik de dag daarna naar de spectaculaire landschappen en steden in het noorden, zuiden of oosten van Albanië. Tot ik door toeval eens een week lang in Tirana verbleef, de stad uitgebreid ging verkennen en merkte wat Tirana allemaal nog meer te bieden had. Hoe leuk het was om een wandeling te maken langs de tientallen caféterrassen die in verborgen tuinen lagen, op zondag met de auto naar het Dajti Nationaal park te rijden om lam aan het spit te eten in zo'n klein restaurantje, om alle oude Ottomaanse huizen in Tirana te bezoeken en te winkelen op de gezellige textielmarkt. Ook heb ik tijdens een verblijf alle moskeeën en kerken van Tirana bezocht en de tragische verhalen van afbraak en moeizame reconstructie aangehoord.

Nu heb ik ondertussen lange perioden in Tirana en omgeving doorgebracht. Het is een bijzondere stad met gebouwen en bewoners waarop je gesteld raakt. Wat je wel moet weten bij een bezoek aan Tirana: de stad wil dolgraag een lange periode van isolement inhalen, er wordt veel gebouwd en het straatbeeld kan snel veranderen. Het is wel even slikken bij de opening van de nieuwe Toptani shoppingmall terwijl het Ottomaanse restaurant daarnaast moet sluiten door de hoge grondprijzen. Daarbij kwam dat er de afgelopen 25 jaar weinig belangstelling was voor terugblikken op het verleden en voor behoud van nationaal erfgoed. Gelukkig komt daar een kentering in. Er verschijnen steeds meer prachtige boeken over het Ottomaanse en Italiaanse Tirana met zwart-wit foto's van het oude centrum, de bazaar, de moskeeën. De oude markt is gerenoveerd. Jongeren bezoeken nieuwe trendy cafés die vol staan met folklore en kunst uit de communistische periode. Er zijn onthullende tentoonstellingen gemaakt over het beladen verleden in geheime bunkers uit de Hoxha tijd: BunkArt. Tirana hervindt haar verleden en verloochent het niet meer.

Veel reisplezier,

Gerda Mulder

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen? Laat het ons weten! Of heb je tips over hotels, pensions, campings en dergelijke? Ook dat horen we graag!

Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl

Inhoudsopgave

Tirana inleiding

Tirana verkennen 7

Geschiedenis van Tirana 9

Tirana centrum 12

Het centrum van Tirana

Skanderbegplein en Martelaren van de Natie Boulevard 14

Tirana Oost

Het Ottomaanse Tirana 28

Tirana West

De Nieuwe Wijk 42

Tirana Zuid

Ten zuiden van de Lana-rivier 49

Het Grote Park van Tirana

De groene long van Tirana 62

Buizenwijken van Tirana

Bezienswaardigheden buiten het centrum 66

De groene omgeving van Tirana

Bergen, meren en het groene platteland 71

Kruja en Durrës

Twee steden in de omgeving van Tirana 78

Achtergrondinformatie

Geschiedenis in het kort 87

Religie 89

Cultuur 92

Praktische tips en informatie

Reizen naar Tirana 96

Reizen in Tirana 96

Eten en drinken 98

Praktisch ABC 104

Albanese taal en woordenlijst 111

Kaders

Skanderbeg: de nationale held van Albanië 15

Tirana in het kort 27

De turbe van Kapllan Pasha 29

Van Ahmet Bey Zogolli tot koning Zog I 34

Moeder Teresa 53

Enver Hoxha 58

Tirana verkennen

Skyline van Tirana met berg Dajti op achtergrond

Tirana, de jonge hoofdstad van Albanië, verrast de bezoeker in veel opzichten. In het begin van de 20ste eeuw een levendig marktstadje in een provincie van het Ottomaanse rijk. Pas in 1920 tot hoofdstad uitgeroepen. Je verwacht dan een stad met een oriëntaals centrum, een oude bazaar en veel moskeeën. Dat is niet zo. Die bazaar en de meeste moskeeën zijn afgebroken.

Door de grote invloed van Italië in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw kreeg Tirana een compleet nieuw centrum met brede boulevards – heel geschikt voor fascistische parades –, ruime pleinen en grote regeringsgebouwen. Dat centrum is nog prominent aanwezig.

Metamorfose na het communisme

Na de Tweede Wereldoorlog werd Albanië een rigide communistische dictatuur. Tirana was 45 jaar lang zeer geïsoleerd. Er was amper autoverkeer en het aantal toeristen was te verwaarlozen; er was tot 1979 maar één hotel voor alle buitenlandse bezoekers. Je verwacht dan een binnenstad vol saaie regeringsgebouwen en buitenwijken met rijen grijze betonnen woonkazernes. Die staan er nog wel, maar de regeringsgebouwen zijn omgeven door honderden terrassen en platanen, en de woonkazernes zijn in bonte kleuren geschilderd.

Tirana heeft sinds het einde van het communisme in 1991 een metamorfose ondergaan. In het centrum zijn in hoog tempo en zonder veel planning zoveel nieuwe restaurants, hotels, appartementen en banken gebouwd dat het oude Tirana eronder verdwenen lijkt. Er verrijzen steeds meer kantoor-torens en winkelcentra, waardoor het stadsbeeld ingrijpend verandert. Die snelle inhaalslag

had ook nadelen: afbraak van collectieve voorzieningen, amper stadsplanning, projectontwikkelaars die in de stad heer en meester werden, anarchistisch en illegaal bouwen, met steun van corrupte politici.

Toch is Tirana ideaal voor een stedentrip. De stad heeft zich in relatief korte tijd ontwikkeld van de saaiste Europese hoofdstad tot een bruisende metropool.

Tirana heeft een echt centrum: het Skanderbegplein, met een Ottomaanse moskee en kleurrijke klassieke Italiaanse panden rondom. De binnenstad is aantrekkelijk en heeft een Italiaanse uitstraling, met volle terrassen, parken, levendige markten en winkeltjes. De brede en met schaduwrijke platanen omzoomde *Bulevard Dëshmorët e Kombit* (Martelaren van de Natie Boulevard) biedt een bijzondere mix van Italiaanse, communistische en moderne architectuur. In het oosten liggen de resten van de oude Ottomaanse stad en zijn de meeste bezienswaardigheden. Ten westen van het plein liggen interessante wijken, waar de Italianen villa's in pasteltinten bouwden en waar moderne kerken en moskeeën zijn verrezen, die in de plaats kwamen van de vele vernielde godshuizen in de bizarre anti-godsdienstcampagne van 1967. In het zuiden van de stad is de voormalige hermetisch afgesloten woonwijk voor leden van de communistische partij Blloku een nieuw uitgaanscentrum geworden. Tirana heeft enkele goede musea en een rijk cultureel leven. Recent zijn tentoonstellingen geopend over het beladen communistische verleden, in bunkers uit de Hoxha tijd. Tirana ligt ook nog eens in een schitterende omgeving met bergen en meren en middeleeuwse forten. Het is gemakkelijk om trips in de directe omgeving te maken en interessante stadjes in een straal van 50 km te bezoeken zoals Kruja, Durrës, Berat (Unesco stad) en Elbasan.

Klimaat

Tirana ligt op ruim honderd meter boven het zeeniveau nog net in het vlakke deel van Albanië. De stad heeft een mediterraan klimaat met warme zomers en vrij milde winters. Vorst kan voorkomen vanaf eind oktober (wel zeer zeldzaam) tot begin mei. Kouder dan min 10 graden wordt het vrijwel nooit. In de zomer kan het in de stad flink warm worden. De gemiddelde dagtemperatuur ligt in Tirana rond of net iets boven de 30°C, maar uitschieters richting de 40°C zijn in de maanden juli en augustus zeer goed mogelijk. De zomer is voor Tirana ook de droogste periode. Juli en augustus kennen gemiddeld zo'n 30 mm neerslag terwijl het in de wintermaanden gemakkelijk richting de 150 tot 200 mm oploopt. In totaal valt er in Tirana op jaarbasis ruim 1300 mm neerslag waarvan het overgrote deel in de vorm van regen valt. Het aantal dagen met sneeuw is de meeste jaren op een of twee handen te tellen.

Het weer in Tirana												
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Max. temperatuur	8	7	10	15	24	29	31	32	27	21	16	12
Uren zon per dag	4	4	5	6	8	10	11	10	8	6	4	4
Dagen met neerslag	13	12	13	13	10	8	5	6	7	9	13	14
Zee-temperatuur	14	14	14	15	18	21	23	25	23	20	17	15

bron: www.klimaatinfo.nl / temperatuur zeewater in Durrës

De genoemde temperaturen (in °C), dagen en uren zijn gemiddelden per maand

Geschiedenis van Tirana

Sulejman Pasha moskee en mausoleum in 1913. Foto Auguste Leon

De geschiedenis van Tirana valt grotendeels samen met die van Albanië. (Zie voor de belangrijkste gebeurtenissen Achtergrondinformatie Geschiedenis van Albanië). De naam Tirana is waarschijnlijk ontstaan in de Byzantijnse periode. Keizer Justinianus I liet in 520 n. Chr. een kasteel bouwen, genaamd Tirhan of Theranda, waarvan de muren en torens nog te zien zijn in het huidige Tirana. Tirana is waarschijnlijk de verbastering van Tirhan.

Ottomaanse periode (1614-1912)

Tirana werd in 1614 tijdens de Ottomaanse periode gesticht door **Sulejman Pasha Bargjini** uit Mulleti. Hij had een uitgestrekt gebied aan landerijen, en besloot op een kruispunt van karavaanwegen in de vlakte een moskee, een *hamam* (badhuis) en een bakkerij te bouwen.

Hij wilde de bevolking stimuleren zich daar te vestigen. Pas in de 18de eeuw, toen er steeds meer handelsverkeer kwam en de behoefte aan een handelscentrum toenam, begon Tirana zich als stad te ontwikkelen. De zoons en kleinzons van Sulejman Pasha bouwden nieuwe moskeeën in Tirana (zoals de Et'hem Bey moskee). Later vestigde de familie *Toptani* uit Kruja zich in de stad, en ging een machtsstrijd aan met de familie Bargjini. Abdulrahman Toptani bouwde een groot Ottomaans herenhuis binnen het oude Byzantijnse kasteel.